

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

טיפול בהורות וטיפול דיאדי - 3284

תאריך עדכון אחרון 05-09-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: עבודה סוציאלית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר עדינה הופנונג אסולין

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: adenaassoulinemail@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: ימי ג' בין 13:00-14:00 בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הפרקטיקום יעסוק בפרקטיקה של עבודה סוציאלית עם הורים וילדים. בדגש על גישות התערבות מודעות טראומה והתקשרות.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס הינה ללמוד עקרונות בסיסיים ומיומנויות של אבחון והתערבות המתמקדות בקשר הורה ילד שחוו אירועים משבריים או טראומטיים. במסגרת הקורס נתייחס לאינטגרציה בין החומר התיאורטי לבין המיומנויות להתערבות, בעבודה עם הורים וילדים משני היבטים מרכזיים: הורות- הבנת ההשלכות של טראומות אישיות שחוות ההורה בעבר ובהווה על ההורות שלו ועל הקשר עם ילדיו כיום; פיתוח מערכת יחסים טיפולית אמפתית ותומכת עם ההורה, שתסייע להורה לחקור את הרגשות והחוויית האישיות והבין אישיות שלו כהורה, ולהתבונן על רגשותיו וחווייתיו של הילד. קשר הורה ילד- בחינת הקשר הורה ילד דרך עדשות הטראומה וההתקשרות; טיפול בבעיות רגשיות והתנהגותיות של הילד עם דמות ההתקשרות הראשונית שלו; עבודה דיאדית שנועדה לחזק את הבטחון בקשר בין ההורה והילד במטרה לתמוך בהתפתחות התקינה של הילד.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- לאחר ההשתתפות בקורס מצופה כי הסטודנטים יוכלו:
- לזהות כיצד האירוע המשברי/טראומטי השפיע על הקשר הורה ילד
- להסביר להורה כיצד האירוע המשברי/טראומטי משפיע על התפתחות הילד ועל הקשר עמו
- לתכנן את האבחון וההתערבות המתייחסים לאירוע המשברי/טראומטי, שההורה והילד חוו
- לפתח מיומנויות לחיזוק הקשר הטיפולי עם הורים
- לסייע להורה להגביר את היכולת הרפלקטיבית שלו ביחס לילד
- להגביר את הבטחון הפיזי והפסיכולוגי בקשר הורה ילד
- לסגל מיומנויות לדיבור עם ילדים והורים

דרישות נוכחות (%) :

100%

- הנוכחות בשיעורים חובה. היעדרות של למעלה משני שיעורים בסמסטר משמעותה אי עמידה בתנאי הקורס. יש להודיע למרצה מראש על היעדרויות.

שיטת ההוראה בקורס: הפרקטיקום מבוסס על טיפול שבועי עם שלושה מקרים לפחות, תוך קבלת הדרכה שבועית או דו-שבועית. המשתתפות בקורס יכתבו יומן על אחד מהמקרים לאורך השנה. כל משתתפת תציג טיפול פעם אחת במהלך כל סמסטר, תוך שימוש בקטעי היומן וקישור לחומר הביבליוגרפי (בהתאם להנחיות המרצה). השיעורים יתמקדו בדיון וניתוח המקרים שיוצגו בכיתה תוך מבט על מושגים תאורטיים רלוונטיים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

תאריך נושא השיעור

1. 17/10/18 היכרות ומבוא
2. 24/10/18 הצגת מקרה
3. 31/10/18 הצגת מקרה
4. 7/11/18 הצגת מקרה
5. 14/11/18 הצגת מקרה
6. 21/11/18 הצגת מקרה
7. 28/11/18 הצגת מקרה
8. 5/12/18 הצגת מקרה
9. 12/12/18 הצגת מקרה
10. 19/12/18 הצגת מקרה
11. 26/12/18 הצגת מקרה
12. 2/1/19 הצגת מקרה
13. 9/1/19 הצגת מקרה
14. 16/1/18 סיכום סמסטר

חומר חובה לקריאה:

בולבי, ג'. (2016). על הידיעה של מה שאין אמורים לדעת וההרגשה של מה שאין אמורים להרגיש. תרגום ראשון מאת לירון נתן. שיחות, ל (2), 109-116.

גרטנר, ס. (2014). אבדן ואבל בגיל הרך. פסיכואקטואליה, גיליון אוקטובר, 46-54.

טל, מ', בר-און, ת' ולב-ויזל, ר' (2013). "פעם הייתי סינדרלה, היום אני אמא": חוויותיהן של אמהות פוגעות שנפגעו בילדותן. חברה ורווחה, לג(2), 227-252.

כהן, א. (עורכת). (2017). טיפול בהורות- גישה אינטגרטיבית לטיפול בבעיות ילדים באמצעות הוריהם. קרית-ביאליק: אח. (עמ' 7-172).

לביא, א. (2016). רצח הנפש- על תופעת ההתעללות וההזנחה הנפשית. נקודת מפגש, 1, 12-15.

ליברמן, א. וואן הורן, פ. (2016). אל תכה את אמא שלי. מדריך טיפולי לקשר הורה ילד בו הילד עד לאלימות משפחתית. מתרגם: רונאל קרן.

עופר, נ. וגרוס, נ. (2017). טיפול בהורות באמצעות התערבויות חוויות ממוקדות רגש. מתוך כהן, א' (עורכת). טיפול בהורות- גישה אינטגרטיבית לטיפול בבעיות ילדים באמצעות הוריהם. קרית-ביאליק: אח. (עמ' 173-222).

קרן, מ', הופ, ד' וטיאנו, ס' (2013). חוויתי סכנה וזה חוזר אלי. בתוך זה לא יעבור עם הזמן?: בריאות הנפש בשלוש השנים הראשונות לחיים (עמ' 255-275). בן-שמן: מודן.

רזנטל, מ., גת, ל., וצור, ח. (2009). התפתחות רגשית-חברתית בתרבויות שונות (157-173), מתוך לא נולדים אלימים- החיים הרגשיים והחברתיים של ילדים קטנים. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

רוטפוגל, ו. ולוי, מ. (2013). האבחון במרכזי ילדים הורים ונתיבים להורות (גיל רך, יסודי, מתבגרים)-
התורה המקצועית (עמ' 39-51). ירושלים: משרד הרווחה ושירותים חברתיים, אגף שירות ילד ונוער
האגף למחקר תכנון והכשרה, וג'וינט ישראל אשלים.

- Fraiberg, S., Adelson, E., & Shapiro, V. (1980). *Ghosts in the nursery: A psychoanalytic approach*. In Fraiberg, S. (Ed.), *Clinical Studies in Infant Mental Health: The First Year of Life*. New York: Basic Books.
- Dagan, S. W., Ben-Porat, A., & Itzhaky, H. (2016). *Child protection workers dealing with child abuse: the contribution of personal, social and organizational resources to secondary traumatization*. *Child abuse & neglect*, 51, 203-211.
- Geoffrion, S., Morselli, C., & Guay, S. (2016). *Rethinking compassion fatigue through the Lens of professional identity: The Case of child-protection workers*. *Trauma Violence and Abuse*, 17(3), 270-283.
- Lieberman, A. F., Padrón, E., Van Horn, P., & Harris, W. W. (2005). *Angels in the nursery: The intergenerational transmission of benevolent parental influences*. *Infant Mental Health Journal*, 26, 504 – 520.
- Lieberman, A., & Van Horn, P. (2009). *Giving voice to the unsayable: Repairing the effects of trauma in infancy and early childhood*. *Infant and Early Childhood Mental Health*, 18(3), 707-720.
- National Child Traumatic Stress Network, Family Systems Collaborative Group. (2011). *Family Trauma Assessment: Tip Sheet for Clinicians*. Los Angeles and Durham, NC: National Center for Child Traumatic Stress.
- Van-Horn, P. (2011). *The impact of trauma on the developing social brain- Development and regulation in relationship*. In J. Osofsky (Ed.) *Clinical Work with Traumatized Children* (pp. 11-30). New York: Guilford Press.

חומר לקריאה נוספת:

הורות, והורות בסיכון

אורן, ד' (2015). הורות במחשבה שנייה: להיות הורה – רגשות, מחשבות ומעשים. חיפה: פרדס.

אפטר, י. (2014). האבהות החדשה וסוגיות טיפוליות בהתערבות עם אבות. טיפול רגיש מגדר בגברים:
אגדן מאמרים. משרד הרווחה ושירותים חברתיים. בית הספר המרכזי להכשרת עובדי רווחה.

גלין, א' (2015). אבהות במעבר: סיפורה של האבהות במעבר הגירושים מנקודת מבט פסיכו-חברתית.
תל-אביב: רסלינג.

*טל, מ', בר-און, ת' ולב-ויזל, ר' (2013). "פעם הייתי סינדרלה, היום אני אמא": חוויותיהן של אמהות
פוגעות שנפגעו בילדותן. חברה ורווחה, לג (2), 227-252.

פלד, ע' ופרל, ג' (2006). הנחות יסוד להתערבות הממוקדת באימהותן של נשים הסובלות מאלימות
בן זוגן. מתוך אמהות בצל אלימות: מדריך להתערבות קבוצתית (עמ' 29-40). ירושלים: אשלים.

- Cristobal, P. S., Santelices, M.P., & Miranda Fuenzalida, D. A. (2017). Manifestation of trauma: The effect of early traumatic experiences and adult attachment on parental reflective functioning. *Frontiers in Psychology*, 8, 449.
- *Fraiberg, S., Adelson, E., & Shapiro, V. (1980). Ghosts in the nursery: A psychoanalytic approach. In Fraiberg, S. (Ed.), *Clinical Studies in Infant Mental Health: The First Year of Life*. New York: Basic Books.
- Godbout, E., & Parent, C. (2012). The life paths and lived experiences of adult who have experienced parental alienations: A Retrospective study. *Journal of Divorce and Remarriage*, 53(1), 34-54.
- Halford, W. K., Sanders, M. R., & Behrens, B. C. (2000). Repeating the errors of our parents? Family-of-origin spouse violence and observed conflict management in engaged couples. *Family Process*, 39(2), 219-236.
- Hughes, D., & Baylin, J. (2012). A caregiving formula: Playfulness, Acceptance, Curiosity, Empathy (PACE) (pp. 102-141), In *Brain Based Parenting- The neuroscience of caregiving for healthy attachment*. Norton & Company, Inc: New York.
- *National Child Traumatic Stress Network, Family Systems Collaborative Group. (2011). *Family Trauma Assessment: Tip Sheet for Clinicians*. Los Angeles and Durham, NC: National Center for Child Traumatic Stress.

הדרכת הורים וטיפול בהורות
אורן, ד' (2015). טיפול פסיכודינאמי בהורות- מודל עבודה לטיפול בהורים ובהורות. חברה ורווחה לה', 507-535.

ארבל, א' (עורכת), אשכנזי, ש' ומנשה, ק' (2012). קשר על מים סוערים: הדרכת הורים במרכז קשר הורים-ילדים. רמת-גן: משרד הרווחה ושירותים החברתיים, בית הספר המרכזי להכשרת עובדים לשירותי הרווחה.

זמיר-רז, ש., רוטפוגל, ו. ולוי, מ. (2013). האבחון במרכזי ילדים הורים ונתיבים להורות (גיל רך, יסודי, מתבגרים-) עוגנים תיאורטיים (עמודים נבחרים). ירושלים: משרד הרווחה ושירותים חברתיים, אגף שירות ילד ונוער האגף למחקר תכנון והכשרה, וג'וינט ישראל אשלים.

*כהן, א. (עורכת). (2017). טיפול בהורות- גישה אינטגרטיבית לטיפול בבעיות ילדים באמצעות הוריהם. קרית-ביאליק: אח. (עמ' 7-172).

*עופר, נ. וגרוס, נ. (2017). טיפול בהורות באמצעות התערבויות חוויתיות ממוקדות רגש. מתוך כהן, א' (עורכת). טיפול בהורות- גישה אינטגרטיבית לטיפול בבעיות ילדים באמצעות הוריהם. קרית-ביאליק: אח. (עמ' 173-222).

*רוטפוגל, ו. ולוי, מ. (2013). האבחון במרכזי ילדים הורים ונתיבים להורות (גיל רך, יסודי, מתבגרים-) התורה המקצועית (עמ' 39-51). ירושלים: משרד הרווחה ושירותים חברתיים, אגף שירות ילד ונוער האגף למחקר תכנון והכשרה, וג'וינט ישראל אשלים.

Bers, S. A. (2016). *Mothering from the Inside Out: Providing a mentalization-based parenting therapy for mothers in treatment for substance misuse*. International

-
- Journal of Birth & Parent Education*, 3 (4), p25-28.
- Lander, I. (2012). Towards the Incorporation of Forgiveness Therapy in Healing the Complex Trauma of Parental Incarceration. *Child Adolescent Social Work Journal*, 29, 1-19.
- *Lieberman, A. F., Padrón, E., Van Horn, P., & Harris, W. W. (2005). Angels in the nursery: The intergenerational transmission of benevolent parental influences. *Infant Mental Health Journal*, 26, 504 - 520.
- Oliver, C. (2012). What does strengths-based practice mean for relationships between child protection workers and their mandated adult clients? *Relational Child and Youth Care Practice*, 25(4), 5-12.
- Schofield, G., & Beek, M. (2014). The secure base model: Promoting attachment and resilience in foster care and adoption. *British Association for Adoption and Fostering (BAAF)*.
- Sullivan, K. M., Murray, K. J., & Ake, G. S. (2016). Trauma-Informed Care for Children in the Child Welfare System: An Initial Evaluation of a Trauma-Informed Parenting Workshop. *Child Maltreatment*, 21(2), 147-155.

- השפעת הטראומה בילדות על התפתחות ילד
*בולבי, ג' (2016). על הידיעה של מה שאין אמורים לדעת וההרגשה של מה שאין אמורים להרגיש.
תרגום ראשון מאת לירון נתן. שיחות, ל (2), 109-116.
- דודזון-ערד, ב' (2010). איכות החיים של ילדים בסיכון שהוחלט להשאירם בבית בהשוואה לילדים שהוחלט להוציאם מהבית. חברה ורווחה, ל (3), 397-421.
- *לביא, א. (2016). רצח הנפש- על תופעת ההתעללות וההזנחה הנפשית. נקודת מפגש, 1, 12-15.
- ליברמן, א' פ', קומפטון, נ' ס', ון-הורן, פ' ואיפן, ש' ג' (2014). לאבד הורה בשנים הראשונות של החיים. [א.מ.]: אל-חכים.
- *קרן, מ', הופ, ד' וטיאנו, ס' (2013). חוויתי סכנה וזה חוזר אלי. בתוך זה לא יעבור עם הזמן?: בריאות הנפש בשלוש השנים הראשונות לחיים (עמ' 255-275). בן-שמן: מודן.
- Meghan L. Marsac, M. L. & Kassam-Adams, N. (2016). A novel adaptation of a parent-child observational assessment tool for appraisals and coping in children exposed to acute trauma. *European Journal of Psychotramatology*, 7, 1-12.
- Music, G. (2014). Top down and bottom up: trauma, executive functioning, emotional regulation, the brain and child psychotherapy. *Journal of Child Psychotherapy*, 40(1), 3-19.
- Rosen, A. L., Handley, E. D., Cicchetti, D., & Rogosch, F. A. (2018). The impact of patterns of trauma exposure among low income children with and without histories of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, Volume 80, 301-311.
- Siegfried, C. B., Blackshear, K., National Child Traumatic Stress Network, with assistance from the National Resource Center on ADHD: A Program of Children and Adults with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (CHADD). (2016). Is it ADHD or child traumatic stress? A guide for Clinicians. Los Angeles, CA & Durham, NC: National Center for Child Traumatic Stress.

*Van-Horn, P. (2011). The impact of trauma on the developing social brain- Development and regulation in relationship. In J. Osofsky (Ed.) *Clinical Work with Traumatized Children* (pp. 11-30). New York: Guilford Press.

טיפול דיאדי ממוקד טראומה והתקשרות
*גרטר, ס. (2014). אבדן ואבל בגיל הרך. פסיכואקטואליה, גיליון אוקטובר, 46-54.

*ליברמן, א. וואן הורן, פ. (2016). אל תכה את אמא שלי. מדריך טיפולי לקשר הורה ילד בו הילד עד לאלימות משפחתית. מתרגם: רונאל קרן.

קפלן, ח', הראל, י', ואבימאיר-פת, ר' (עורכות). (2010). הטיפול הדיאדי: מפגש בין המעשה הטיפולי והתיאוריה. חיפה: אוניברסיטת חיפה.

*רוזנטל, מ., גת, ל., וצור, ח. (2009). התפתחות רגשית-חברתית בתרבויות שונות (157-173), מתוך לא נולדים אלימים- החיים הרגשיים והחברתיים של ילדים קטנים. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

Ippen, C. G., Harris, W. W., Van-Horn, P., & Lieberman, A. F. (2011). Traumatic and stressful events in early childhood: Can treatment help those at highest risk? *Child Abuse and Neglect*, 35(7), 504-513.

Lieberman, A. F., & Van Horn, P. (2008). *Psychotherapy with infants and young children. Repairing the defects of stress and trauma on early attachment*. New York: Guilford.

*Lieberman, A., & Van Horn, P. (2009). Giving voice to the unsayable: Repairing the effects of trauma in infancy and early childhood. *Infant and Early Childhood Mental Health*, 18(3), 707-720.

Lieberman, A. F., Ghosh Ippen, C., & Van Horn, P. (2015). *Don't hit my mommy! A manual for child-parent psychotherapy with young children exposed to violence and other trauma (2nd Edition)*. National Center for Clinical Infant Programs. ISBN-10: 1938558529.

Van Horn, P. & Lieberman, A. F. (2009). Using dyadic therapies to treat traumatized young children. In D. Brom, R. Pat-Horenczyk, & J. D. Ford (Eds.), *Treating traumatized children: Risk, resilience, and recovery* (pp. 210-224). Hove: Routledge.

תשירות החמלה בעבודה טיפולית עם הורים וילדים
פרלמן ל.א. וסאקוויטן ק.ו. (2004). המטפל בסכנה: טראומטיזציה מכלי שני. בתוך זליגמן צביה וזהבה סלומון (עורכות) הסוד ושברו (עמ' 393-430). תל-אביב: חידקל.

*Dagan, S. W., Ben-Porat, A., & Itzhaky, H. (2016). Child protection workers dealing with child abuse: the contribution of personal, social and organizational resources to secondary traumatization. *Child abuse & neglect*, 51, 203-211.

*Geoffrion, S., Morselli, C., & Guay, S. (2016). Rethinking compassion fatigue through the Lens of professional identity: The Case of child-protection workers. *Trauma Violence and Abuse*, 17(3), 270-283.

Harr, c., & Moore, B. (2011). *Compassion Fatigue Among Social Work Students in*

- Field Placements. *Journal of Teaching in Social Work*, 31(3), 350-363.
- Klein, C. J., Jami J. Riggenbach-Hays, J. J., Laura M. Sollenberger, L. M., Harney, D. M., & Jeremy S. McGarvey, J. S. (2018). Quality of Life and Compassion Satisfaction in Clinicians: A Pilot Intervention Study for Reducing Compassion Fatigue. *American Journal of Hospice & Palliative Medicine*, 35(6) 882-888.
- Tomlin, A. M., Weatherston, D. J., & Pavkov, T. (2014). Critical components of reflective supervision: Responses from expert supervisor in the field. *Infant Mental Health Journal*, 35(1), 70-80.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

- מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
- הרצאה 0 %
- השתתפות 0 %
- הגשת עבודה 60 %
- הגשת תרגילים 30 %
- הגשת דו"חות 10 %
- פרויקט מחקר 0 %
- בחנים 0 %
- אחר 0 %

•

מידע נוסף / הערות:

- טיפול שבועי עם שלושה מקרים לפחות (טיפול בהורים, טיפול בילד, טיפול דיאדי).
- קבלת הדרכה שבועית או דו-שבועית.
- נוכחות והשתתפות פעילה בכיתה.
- הצגות מקרה בכיתה. כל משתתפת תציג טיפול פעם אחת במהלך כל סמסטר.
- ניהול יומן טיפול על אחד מהמקרים הכולל: סיכום הפגישה, וורבט (חלקי), וסיכום רפלקטיבי.
- היומנים ייאספו בתיאום עם המרצה פעמיים במהלך כל סמסטר. משקל היומנים בציון הסופי הינו 10%.
- עבודת סיכום סמסטר א' - עבודת אמצע שנה שתתייחס לסוגייה תיאורטית העולה מן הטיפול. משקל התרגיל בציון הסופי הינו 30%.
- עבודת סיכום סמסטר ב' - עבודת סיכום שתתייחס לסיכום הטיפול. משקל העבודה בציון הסופי הינו 60%.